Adrian DUDEK
Lotnicza Akademia Wojskowa
ORCID: 0009-0005-6884-7392

https://doi.org/10.29316/9788368103236_19

WZROST ZNACZENIA OBRONY CYWILNEJ W KONTEKŚCIE ZAGROŻEŃ MILITARNYCH I HYBRYDOWYCH

THE GROWING IMPORTANCE OF CIVIL DEFENCE IN THE CONTEXT OF MILITARY AND HYBRID THREATS

Streszczenie

Minęło ponad trzy lata, odkąd Federacja Rosyjska zaatakowała zbrojnie Ukrainę a ponad jedenaście lat temu nielegalnie zaanektowała Krym. Było to początek pewnej koncepcji o „rosyjskiej wojnie hybrydowej". W ostatnich latach wojna hybrydowa stała się nowym, a zarazem kontrowersyjnym pojęciem w akademickich oraz politycznych sferach, określającym pewnego rodzaju połączenie różnych środków i metod wojskowych i niemilitarnych. Wojna rosyjsko-ukraińska unaoczniła, że celem kampanii zbrojnych nie jest już wyłącznie pokonanie sił zbrojnych przeciwnika, lecz zniszczenie woli oporu całego społeczeństwa poprzez skoordynowane uderzenia w elementy życia codziennego m.in. za pomocą propagandy. W dalszym ciągu, nie można również zapominać, o klasycznych zagrożeniach militarnych,

Abstract

It has been more than three years since the Russian Federation militarily attacked Ukraine and more than 11 years since it illegally conquered Crimea. This was the beginning of a certain concept of "Russian hybrid warfare". In recent years, hybrid warfare has become a new and controversial concept in the academic and political spheres, describing a kind of combination of various military and non-military means and methods. The Russian-Ukrainian war has shown that the goal of military campaigns is no longer only to defeat the enemy's armed forces, but to destroy the will to resist of the entire society through coordinated strikes on elements of everyday life through propaganda. Still, we should not forget about classic military threats, the nature of which has been transformed in relation to the classic forms of armed conflicts

których charakter uległ transformacji w stosunku do klasycznych form konfliktów zbrojnych znanych z przeszłości. Celem pracy jest identyfikacja zagrożeń militarnych i hybrydowych, przed jakimi staje państwo we współczesnym świecie. Problem badawczy określono w formie pytania – jakie zagrożenia wpływają na bezpieczeństwo państwa wraz z obroną cywilną? W celu odpowiedzi na to pytanie wykorzystano głównie krytyczną analizę literatury przedmiotu.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, obrona cywilna, ochrona ludności, zagrożenia hybrydowe, zagrożenia militarne

known from the past. The aim of the work is to identify military and hybrid threats that the state faces in the modern world. The research problem was defined in the form of a question – what threats affect the security of the state along with civil defense? In order to answer this question, a critical analysis of the literature on the subject was mainly used.

Keywords: security, civil defence, civil protection, hybrid threats, military threats

Wstęp

W obecnym świecie pełnym konfliktów zbrojnych i politycznych, państwo staję w obliczu ogromnych wyzwań w sferze bezpieczeństwa. Na tle niepewnej i intensywnie rozwijającej się sytuacji geopolitycznej oraz ewolucji charakteru konfliktów zbrojnych, problematyka zagrożeń militarnych oraz hybrydowych nabiera coraz większego znaczenia zarówno w wymiarze strategicznym, jak i społecznym. Trwający konflikt na Ukrainie uwypuklił ograniczenia w naszym pojmowaniu złożoności współczesnej wojny. Ponadto nasz pryzmat kulturowy opóźnił instytucjonalizację zdolności niezbędnych do zwycięstwa w misjach stabilizacyjnych i kontr powstańczych. Trwająca debata na temat przyszłych zagrożeń jest często przedstawiana jako dychotomiczny wybór między kontr powstaniem a wojną konwencjonalną. Zagrożenia militarne obejmują wszelkie działania lub zdolności armii, które stanowią ryzyko dla bezpieczeństwa, interesów lub wartości innego narodu.

Zagrożenia te mogą obejmować zarówno konwencjonalne działania militarne, jak i nowe technologie oraz podmioty niepaństwowe, podczas gdy zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne, a także tajne i jawne, w tym dezinformację, cyberataki, presję ekonomiczną, rozmieszczenie nieregularnych grup zbrojnych i użycie regularnych sił. Metody hybrydowe są stosowane w celu zatarcia granic między wojną a pokojem i próby zasiania wątpliwości w umysłach docelowych populacji. Zamiast zasadniczo różnych podejść powinniśmy oczekiwać konkurentów, którzy będą stosować wszystkie formy wojny, być może jednocześnie. Tak więc wybór nie polega tylko na przygotowaniu się do długoterminowych operacji stabilizacyjnych lub konfliktu o wysokiej intensywności. Musimy

być gotowym na wszelakie konflikty oraz umocnić system obrony cywilnej tak, by być przygotowanym na wszelkie zagrożenia, militarne bądź hybrydowe.

Celem rozdziału jest identyfikacja zagrożeń militarnych i hybrydowych, przed jakimi staję obrona cywilna państwa we współczesnym świecie. Problem badawczy określono w formie pytania – jakie zagrożenia wpływają na zadania realizowane przez obroną cywilną w systemie bezpieczeństwa państwa? W celu odpowiedzi na to pytanie wykorzystano metody teoretyczne: analizę i syntezę, w szczególności analizę literatury przedmiotu.

Obecne zagrożenia militarne i hybrydowe wobec bezpieczeństwa państwa

Współczesne zagrożenia militarne należą do najpoważniejszych wyzwań dla bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej państw oraz stabilności struktur społeczno-politycznych. Obecne zagrożenia militarne, choć nadal definiowane w klasycznych kategoriach siłowego naruszania integralności terytorialnej państw, coraz częściej ulegają transformacji w kierunku bardziej utrudnionych form oddziaływania, w których tradycyjne operacje wojskowe zostają uzupełnione lub nawet wyparte przez inicjatywy nieregularne, asymetryczne i skierowane na destabilizację państwa poprzez środki niemilitarne. Takiego typu zagrożenia nakazują przedefiniowania bieżących doktryn obronnych, a przede wszystkim uformowania nowoczesnego oraz integralnego systemu obrony cywilnej, mogącego funkcjonować w okolicznościach nowego zagrożenia, jak również – zanikających granic pomiędzy wojną a pokojem, czy też agresją a kryzysem.

Na przestrzeni lat, charakter zagrożeń militarnych uległ przekształceniu wobec tradycyjnych form konfliktów zbrojnych powszechnych w czasie zimnej wojny oraz dwóch wojen światowych. Teraźniejszy obraz wojny, postrzegany jako konfrontacja nowej generacji – nie ogranicza się już tylko do frontalnych starć regularnych armii, lecz przybiera formy operacji prowadzonych z zastosowaniem zaawansowanych technologii, środków cybernetycznych, ataków rakietowych, broni precyzyjnej, bezzałogowych statków powietrznych oraz nieregularnych przedsięwzięć paramilitarnych.

Obszary aktywności wojennych charakteryzują się ogromnym wzrostem znaczenia stref cywilnych jako przestrzeni do prowadzenia inicjatyw – zarówno z uwagi na możliwość oddziaływania psychologicznego, jak i strategicznego, poprzez uderzenia w infrastrukturę krytyczną, logistykę, sieci energetyczne, łączność oraz zasoby informacyjne. Obecna rzeczywistość kreuje potrzebę transformacji

podejścia do systemów ochrony ludności oraz kompleksowego unowocześniania mechanizmów obrony cywilnej[1].

Zagrożenia militarne, które stwarzają nieuchronny obowiązek przekształcenia i dynamicznego usprawniania systemów obrony cywilnej, charakteryzują się większą intensywnością oraz potencjalną skalą oddziaływania niż konfrontacje znane z przeszłych lat i wieków. Odznaczają się również radykalną zmianą ich struktury, charakteru oraz przebiegu. Spory nowej generacji nie są charakterystyczne dla frontalnych starć regularnych sił zbrojnych, jednakże przybierają formy kompleksowych, wielopłaszczyznowych operacji prowadzonych w cyberprzestrzeni, przestrzeni informacyjnej, a nawet domenie kosmicznej.

W większości, zmiany polegają również na tym, iż konflikty celowo przenosi się na strefy zamieszkiwane przez ludność cywilną. Dostrzega się, że front wojenny nie jest ograniczony jedynie do terytorium geograficznego – staje się rozpowszechniony, nieprzewidywalny oraz bardzo trudny do jednoznacznego zidentyfikowania[2].

Oprócz niebezpieczeństw militarnych, występują również zagrożenia hybrydowe. Jak podkreślają Julia Skóra i prof. Dariusz Bogusz *współczesne konflikty charakteryzują się szerokim spektrum działań asymetrycznych i hybrydowych, które przekraczają granice tradycyjnej wojny. Nie ograniczają się one jedynie do walki na polu bitwy, ale obejmują również rywalizację w obszarach cyfrowych, informacyjnych, gospodarczych i politycznych. Walka o kontrolę nad przepływem informacji, manipulację ekonomiczną oraz wykorzystanie globalnej sieci powiązań stają się równie istotne jak starcia na polu walki*[3].

Zagrożenia hybrydowe stanowią nie lada wyzwanie dla struktur państwowych, ponieważ nie ograniczają się wyłącznie do jednorodnych aktywności wojskowych, lecz opierają się na zespoleniu zdywersyfikowanych środków nacisku, obejmujących m.in. cyberataki, dezinformację, ingerencję w procesy polityczne, wykorzystywanie mniejszości narodowych, szantaż energetyczny, presję migracyjną oraz czynności sabotażowe. Jednym z najważniejszych celów współczesnych wojen hybrydowych jest wygranie bitwy w umyśle wroga. Zagrożenia hybrydowe – będące zintegrowanymi formami agresji – należą do najbardziej złożonych

[1] A. Żebrowski, I. Szkurłat, *Zagrożenia dla ludności cywilnej w globalnym środowisku bezpieczeństwa. Wybrane aspekty*, Roczniki Nauk Społecznych, 1(52), 2024, s. 29; 32-33; 39-41.

[2] A. Żebrowski, I. Szkurłat, *Zagrożenia*..., dz. cyt., s. 41-42.

[3] J. Skóra, D. Bogusz, *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa,* Wydawnictwo Akademickie Akademii Marynarki Wojennej, Gdynia 2025, s. 104.

i niebezpiecznych form ingerencji destabilizacyjnych[4]. Ich charakterystyczną cechą jest trudność jednoznacznego zidentyfikowania sprawcy, brak formalnego wypowiedzenia wojny oraz wykorzystywanie luk prawnych, technologicznych i organizacyjnych. Aktywności hybrydowe wymierzone są w systemy infrastruktury krytycznej, aparat administracyjny, świadomość społeczną oraz morale obywateli, natomiast ich skuteczność zależy w dużej mierze od stopnia podatności społeczeństwa na manipulację oraz od słabości instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe. W tym zakresie istotna staje się rola obrony cywilnej jako zintegrowanego mechanizmu odporności państwa na inicjatywy o charakterze destabilizacyjnym, którego zadaniem jest zapewnienie fizycznej ochrony ludności cywilnej, a także wzmacnianie jej odporności psychologicznej, edukacyjnej i organizacyjnej.

Hybrydowy charakter zagrożeń polega na ich złożoności i niejednoznaczności, a także na wielowymiarowym oddziaływaniu – równocześnie w sferze militarnej, informacyjnej, ekonomicznej, politycznej oraz społeczno-kulturowej. Powoduje to, że obrona cywilna ma być przygotowana na funkcjonowanie w ramach trwałego, rozproszonego kryzysu bezpieczeństwa, którego celem nie jest zniszczenie, lecz długotrwałe osłabienie funkcjonowania państwa od wewnątrz. Zagrożenia hybrydowe są nie tylko wariantem dla konfliktu o charakterze zbrojnym, ile jego wszechstronną formą. Wymagają przede wszystkim skoncentrowanego, międzyinstytucjonalnego podejścia, w którym obrona cywilna pełni rolę jako system odporności społecznej, informacyjnej i infrastrukturalnej. Zintegrowana koncepcja bezpieczeństwa narodowego zapewnia realną ochronę w dobie hybrydowej wojny.

Ważnym aspektem w sferze informacyjnej i społecznej to współpraca organizacji pozarządowych z podmiotami państwowymi, która powinna być jednym z elementów polityki obronnej państwa. Sprawnie zorganizowana powinna przyczyniać się m.in. do rozwoju organizacji pozarządowych i innych partnerów społecznych w zakresie tworzenia społeczeństwa odpornego na zagrożenia hybrydowe, współdziałania w budowaniu społecznej akceptacji dla działalności wojskowej, inspirowania organizacji pozarządowych i innych partnerów społecznych do podejmowania działań na rzecz tworzenia nowoczesnych form edukacji obronnej we współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi, którzy realizują plany dla młodzieży w zakresie innowacyjnych programów przygotowawczego szkolenia wojskowego i programów nauczania dotyczących bezpieczeństwa i obronności. Jednym z podstawowych celów współpracy jest podnoszenie

[4] M. Chudoba, *Zagrożenia hybrydowe – wnioski dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Studia Bezpieczeństwa Narodowego, nr 29, 2023, s. 125-127; 129-130; 136.

świadomości obronności kraju, proobronne wychowanie młodzieży, budowanie rezerw osobowych oraz budowa nowoczesnej obrony cywilnej[5].

Obrona cywilna wobec militarnych i hybrydowych zagrożeń

Klasyczne, oparte wyłącznie na aspektach militarnych sposoby myślenia o konfliktach stają się przestarzałe w obliczu zmiennych realiów współczesnej rzeczywistości konfliktowej[6]. W obliczu współczesnych zagrożeń militarnych oraz hybrydowych, obrona cywilna nie jest już uważana jako pasywna część uzupełniająca przedsięwzięcia wojskowe, a zaczyna być postrzegana za strategiczną przestrzeń kooperacji państwa i społeczeństwa w obliczu narastającego zagrożenia. Przez wzgląd na to, systemy obrony cywilnej stają się zdolne do działania w sytuacjach ekstremalnych, obejmujących tradycyjne ataki konwencjonalne, a także inicjatywy hybrydowe, cyberwojny, ataki chemiczne, jak również biologiczne. Mus doskonalenia obrony cywilnej wynika z potrzeby reagowania na potencjalny konflikt, a także – ze świadomości, że obecne zagrożenia są stałe, kompleksowe oraz rozciągnięte w czasie i przestrzeni.

Obecna obrona cywilna zaczyna odgrywać rolę nie tylko ochronną, ale też prewencyjno-edukacyjną i psychologiczną, przyczyniając się do budowy odporności społecznej, koniecznej w realiach wojny informacyjnej, dezinformacji oraz terroru militarnego wymierzonego w ludność cywilną.

Postęp technologii militarnych, takich jak samoloty wielozadaniowe 5. generacji, broń hipersoniczna, systemy walki elektronicznej, zdolności satelitarnego rozpoznania oraz zdalnie sterowane systemy uzbrojenia, ogromnie zmienił szybkość, zasięg i skalę potencjalnych inicjatyw zbrojnych[7]. W kwestii takich wyzwań tradycyjnie pojmowana obrona cywilna, oparta na biernej ewakuacji ludności oraz zapewnianiu podstawowych środków przetrwania, staje się nieaktualna. Koniecznością okazuje się utworzenie elastycznego, proaktywnego systemu, który będzie ujednolicać działania służb ratowniczych, administracji centralnej oraz lokalnej,

[5] D. Bogusz, *Teaching english military terminology in military classes*, Safety&Defense- Scientific and Technical Journal, Vol 3, 2017, s. 31.

[6] J. Skóra, D. Bogusz, *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa,* Wydawnictwo Akademickie Akademii Marynarki Wojennej, Gdynia 2025, s. 103.

[7] D. Bogusz *Polish Air Force,* Publishing House prof. Leszek J. Krzyżanowski, Warsaw Management University, Warsaw 2024, s. 7-8.

podmiotów ochrony zdrowia, edukacji, komunikacji społecznej oraz społeczeństwa obywatelskiego w jeden zintegrowany zespół reagowania na sytuacje zagrożenia.

Rysunek 1. Test konwencjonalnego pocisku hipersonicznego na stacji kosmicznej Cape Canaveral na Florydzie, 12.12.2024 r.

Źródło: https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3999835/army-and-navy-successfully-test-conventional-hypersonic-missile/, [dostęp: 30.04.2025].

Rozwój zdalnie kontrolowanych środków rażenia, takich jak precyzyjne pociski manewrujące, rakiety balistyczne krótkiego i średniego zasięgu oraz systemy artylerii rakietowej dalekiego zasięgu, stawia przed systemami obrony cywilnej niecodzienne wyzwania. Obecnie używane rakiety, zwłaszcza nowoczesne środki hipersoniczne, są w stanie uderzyć z odległości setek, a nawet tysięcy kilometrów, przy zachowaniu niewielkiego marginesu błędu w celowaniu. Charakteryzują się one niebezpiecznym potencjałem i krótkim czasem dosięgnięcia celu potwierdzając, że standardowe procedury ostrzegawcze oraz klasyczne modele ewakuacji stają się niedostateczne. Następstwem tego kreują się niemałe oczekiwania, że nowoczesna obrona cywilna będzie w stanie dysponować niezwłocznym systemem wykrywania zagrożeń, szybką procedurą alarmowania społeczeństwa oraz adekwatną infrastrukturą zapewniającą ochronę ludności – zarówno poprzez nowoczesne schrony, jak i – odpowiednio rozmieszczone – podziemne szlaki komunikacyjne i centra ewakuacyjne.

Rysunek 2. Zdjęcie drona RQ-4D Phoenix
Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Global_Hawk_1.jpg, [dostęp: 30.04.2025].

Poważnym zagrożeniem dla struktur cywilnych stają się bezzałogowe statki powietrzne tzw. drony, które obecnie są globalną częścią działań zbrojnych. Ich użycie powoduje, że każda przestrzeń publiczna może zostać zaatakowana, bez uprzedniego ostrzeżenia, nie angażując przy tym zaawansowanych systemów rakietowych.

Drony są na ogół skomplikowane do wykrycia, nie wymagają również dużych nakładów w produkcji. W ramach obrony cywilnej niezbędny jest więc

intensywny rozwój systemów przeciwdronowych (np. zakłócania sygnałów GPS i łączności), zabezpieczania miejsc masowego przebywania ludności, modernizacji dachów obiektów infrastruktury krytycznej, a także prowadzenia szkoleń w obrębie rozpoznawania i reagowania na zagrożenia powietrzne[8]. Również rozwój techniczny umożliwia konstruowanie zaawansowanych symulatorów, które pozwalają na zwiększenie efektywności bezpieczeństwa szkolenia lotniczego[9]. Ostatnie konflikty zbrojne o charakterze lokalnym pokazały, że nowoczesny samolot bojowy wraz z wyposażeniem i uzbrojeniem może być wykorzystany tylko w takim stopniu, w jakim przygotowany jest pilot[10], również dotyczy to operatorów BSP.

Dowodem ukazanych tendencji jest charakterystyka współczesnych starć, które obecnie mają miejsce na świecie, jak ważną rolę odgrywa dobrze zorganizowana propaganda. Poprzez trwający konflikt wojenny w Ukrainie, dostrzega się, że głównym celem działań nie jest już wyłącznie pokonanie sił zbrojnych przeciwnika, lecz zrujnowanie woli oporu całego społeczeństwa przez skoordynowane uderzenia w elementy życia codziennego. Prowadzone rakietami i dronami ataki na ukraińskie elektrownie, stacje uzdatniania wody, szpitale, budynki mieszkalne czy szkoły nie tylko paraliżują działanie państwa, lecz także mają na celu wzbudzenie wszechobecnej paniki, spowodowanie migracji oraz niszczenie morali społeczeństwa. Przez takie zagrożenia, system obrony cywilnej Ukrainy został zmodernizowany wobec narastającego realnego zagrożenia. Powiększono sieci schronów oraz punktów pomocy medycznej, utworzono lokalne sieci alarmowe, umocniono społeczne inicjatywy ewakuacyjne oraz zbudowano specjalistyczne aplikacje ostrzegające o nalotach. Współpraca wojska, samorządów, służb cywilnych oraz obywateli – przy udziale społeczeństwa obywatelskiego – okazało się fundamentem odporności państwa na długookresową agresję militarną. Obrona cywilna stała się nieodłącznym elementem, wspieranym przez świadomość zagrożenia, kulturę bezpieczeństwa oraz zdolność społeczeństwa do szybkiego mobilizowania się[11].

---

[8] T. Gugała, J. Żurek, *Systemy bezzałogowych statków powietrznych w przestrzeni powietrznej kontrolowanej*, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2019, s. 16.

[9] D. Bogusz, *Spatial Disorientation Simulator*, Safety & Defense, 4(1), 2018, s. 15.

[10] D. Bogusz, *Kształcenie i szkolenie lotnicze pilotów wojskowych. Problemy definicyjne*, Journal of Modern Science, 1(55), 2024, s. 120.

[11] J. Grochocka, *Ochrona ludności i obrona cywilna a konflikt hybrydowy*, [w]: B. Pacek, J. Grochocka (red.), Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne, Piotrków Trybunalski 2017, s. 223; 229. Zob. też: D. Jarnicki, Ukraina czasu inwazji – *wyzwania bezpieczeństwa i „codzienności"*, Studia Administracji i Bezpieczeństwa, Nr 15/2023, s. 253; 255; 267.

Powyższy przykład pokazuje, że istniejąca obrona cywilna jest ukierunkowana na kompleksowe oraz dynamiczne podejście, które wiąże technologię, edukację, logistykę oraz zdolność do adaptacji w kontekście złożonego kryzysu.

W warunkach nieprzewidywalnych, niespodziewanych inicjatyw wojennych o globalnym zasięgu, państwo nie może być eksponowane na pasywność. Odpowiedzią na nowoczesne formy agresji staje się nowoczesna i elastyczna koncepcja obrony cywilnej – traktująca ludność nie jako bezwolne ofiary wojny, lecz jako aktywnych uczestników procesu bezpieczeństwa narodowego. Aby skutecznie przeciwdziałać przyszłym zagrożeniom hybrydowym, potrzebne są dalsze badania oraz nowe strategie, które uwzględnią rozwijające się formy wojny, innowacje technologiczne i lepszą współpracę służb. Niezbędna jest także analiza operacji „Tarcza Wschód" i innych działań w celu oceny mocnych stron, identyfikacji obszarów do poprawy oraz doskonalenia zdolności przewidywania zagrożeń przy zmieniającej się sytuacji geopolitycznej[12].

Podsumowanie

Obrona cywilna w obecnym ujęciu nie jest traktowana wyłącznie jako system odpowiedzi kryzysowej w przypadku działań zbrojnych, lecz przybiera formę stałego systemu prewencji, edukacji i przygotowania społeczeństwa do funkcjonowania w ramach długofalowego kryzysu bezpieczeństwa. Potwierdza to konieczność kreowania świadomości obywatelskiej w kontekście zagrożeń, rozwijania zdolności samoorganizacyjnych wspólnot lokalnych, wdrażania nowoczesnych procedur alarmowych i ewakuacyjnych, a także koordynacji przedsięwzięć z podmiotami sektora ochrony zdrowia, ratownictwa, edukacji oraz administracji publicznej. W efekcie, system obrony cywilnej zaczyna być postrzegany jako element struktury odporności państwa, którego istota to zdolność do adaptacji, przetrwania i odbudowy w obliczu złożonych, a przy tym nieprzewidywalnych zagrożeń o charakterze militarnym i hybrydowym. Koncepcja ta ulega popularyzacji, tym bardziej że społeczeństwo świadome, dobrze poinformowane i zorganizowane ma szansę na skuteczne przeciwdziałanie próbom jego dezintegracji, zastraszenia lub zdominowania przez agresora.

[12] L. Elak, M. Oskierko, S. Żurawski, S., *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate Et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024, s. 93.

Jak widać, aktualne zagrożenia militarne – przez swoją złożoność, tempo ewolucji, asymetryczność i bezprecedensowy wpływ na sferę cywilną – jednoznacznie skłaniają do radykalnego przekształcania systemów obrony cywilnej w nowoczesne, zintegrowane oraz wielofunkcyjne struktury bezpieczeństwa. W realiach wojny totalnej, prowadzonej nie tylko na lądzie, morzu i w powietrzu, ale także w przestrzeni cybernetycznej i informacyjnej, państwa dysponujące sprawnym, świadomym i dobrze zorganizowanym systemem ochrony ludności są w stanie skutecznie chronić społeczeństwo, zachować ciągłość funkcjonowania oraz przeciwdziałać eskalacji zagrożeń. Tym samym, doskonalenie obrony cywilnej staje się wymogiem organizacyjnym; imperatywem egzystencjalnym państwa.

Okoliczności te prowadzą do wniosku, iż obrona cywilna we współczesnym ujęciu nie jest traktowana wyłącznie jako system reagowania kryzysowego na wypadek działań zbrojnych, ale przybiera formę stałego systemu prewencji, edukacji i przygotowania społeczeństwa do funkcjonowania w warunkach długotrwałego kryzysu bezpieczeństwa 18. Oznacza to konieczność budowania świadomości obywatelskiej w zakresie zagrożeń, rozwijania zdolności samo organizacyjnych wspólnot lokalnych, wdrażania nowoczesnych procedur alarmowych i ewakuacyjnych, a także koordynacji przedsięwzięć z podmiotami sektora ochrony zdrowia, ratownictwa, edukacji oraz administracji publicznej.

Zagrożenia militarne i hybrydowe wymagają przedefiniowania terminu konfliktu zbrojnego. Następuje konieczność rozbudowania modelu obrony cywilnej. W tym ujęciu obrona cywilna nie jest dodatkiem do systemu bezpieczeństwa, lecz jego integralnym filarem, warunkującym suwerenność, stabilność i trwałość struktur państwowych.

Literatura

1. Bogusz D., *Kształcenie i szkolenie lotnicze pilotów wojskowych. Problemy definicyjne*, Journal of Modern Science, tom 1(55), 2024.
2. Bogusz D., *Polish Air Force,* Publishing House prof. Leszek J. Krzyżanowski, Warsaw Management University, Warsaw 2024.
3. Bogusz D., *Spatial Disorientation Simulator*, Safety & Defense, 4(1), 2018.
4. Bogusz D., *Teaching english military terminology in military classes*, Safety & Defense-Scientific and Technical Journal Vol 3, 2017.
5. Chudoba M., *Zagrożenia hybrydowe – wnioski dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej*, Studia Bezpieczeństwa Narodowego, Nr 29/2023.

6. Elak L., Oskierko M., Żurawski S., *Ochrona granicy polsko-białoruskiej w obliczu wojny hybrydowej*, De Securitate Et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności, 10(1), 2024, s. 93.
7. Grochocka J., *Ochrona ludności i obrona cywilna a konflikt hybrydowy*, [w]: B. Pacek, J. Grochocka (red.), Konflikt hybrydowy na Ukrainie. Aspekty teoretyczne i praktyczne, Piotrków Trybunalski 2017.
8. Gugała T., Żurek J., *Systemy bezzałogowych statków powietrznych w przestrzeni powietrznej kontrolowanej*, Lotnicza Akademia Wojskowa, Dęblin 2019.
9. Jarnicki D., *Ukraina czasu inwazji – wyzwania bezpieczeństwa i „codzienności"*, Studia Administracji i Bezpieczeństwa, Nr 15/2023.
10. Skóra J., D. Bogusz, *Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa,* Wydawnictwo Akademickie Akademii Marynarki Wojennej, Gdynia 2025.
11. Żebrowski A., Szkurłat I., *Zagrożenia dla ludności cywilnej w globalnym środowisku bezpieczeństwa. Wybrane aspekty*, Roczniki Nauk Społecznych, 1(52), 2024.